

УДК 37.015:17]:37.014.3(477)

DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.2.2023.11>

*Олена Вітківська,
ORCID iD 0000-0002-0618-3579
завідувач навчально-методичної
лабораторії акмеології
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
вул. Адміральська, 4-а, 54001, м. Миколаїв
olena.vitkovska@moipro.mk.ua*

ЦІННІСНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (за матеріалами експериментальної роботи)

У науково-методичній статті розкрито актуальність створення ціннісного середовища в закладах загальної середньої освіти для побудови наскрізного виховного процесу в Новій українській школі. Визначено важливі аспекти нової філософії виховання, створення умов для зростання і соціально-педагогічної підтримки особистості дитини в період навчання в школі. Запропоновано розробку комплексної програми розвитку цілісної особистості, зорієнтованої на ціннісне виховання «Покоління успішних». Уперше представлено результати експериментальної роботи з апробації виховної програми «Нова українська школа у поступі до цінностей». Визначено етапи та особливості реалізації експерименту на базі п'яти шкіл Миколаївської області. Висвітлено процес упровадження різних активних форм та методів виховної взаємодії в закладах освіти учасниками експерименту.

Ключові слова: *виховна програма; експеримент; загальнолюдські цінності; Нова українська школа; ціннісне виховання; ціннісне середовище.*

© Вітківська О. Д., 2023

Вступні зауваги. Укладачі парадигми Нової української школи орієнтують педагогів України на усвідомлення виховання як соціально-педагогічного явища для підвищення рівня морально-духовного спрямування та проектування наскрізного, цілісного освітнього середовища. Складність сучасних проблем потребує комплексного підходу до їх вирішення та розвитку соціально-педагогічної стратегії. Основою виховання є орієнтація на гуманні, демократичні принципи спільної життєдіяльності, визнання особистості дитини найвищою цінністю. Знання про навколишній світ, стосунки між людьми, моральні норми, набуті школярами в процесі виховання, трансформуються в переконання, учинки й стиль життя.

Зміст та вимоги організації виховної

діяльності потребують нових, ефективних педагогічних підходів для формування особистості, оскільки завданням Нової української школи є розвиток свідомої, усебічно розвиненої, творчої особистості, здатної до самовираження в різних видах діяльності. Випускником НУШ є цілісна особистість, здатна до критичного мислення, патріот своєї держави з активною громадянською позицією та морально-етичними принципами, інноватор, здатний конкурувати на ринку праці й навчатися впродовж життя. Такі завдання української освіти викладено в Концепції нової української школи для побудови оновленого освітнього простору (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988-р. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної

середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року).

Виховний процес, побудований за старими стандартами, не зможе вписатися в оновлений освітній простір школи. Він не гармонізуватиме з інтегрованими уроками та проєктною діяльністю. Пріоритетного значення в сучасних умовах набуває орієнтація на загальнолюдські цінності – морально-етичні (збереження життя, турбота про власне здоров'я, повага до себе та інших людей, гідність, чесність, справедливість тощо) та соціально-політичні (свобода, демократія, патріотизм, культурне різноманіття, повага до рідної мови й культури, повага до закону, відповідальність, шанобливе ставлення до довкілля). У фокусі освітнього процесу має бути виховання в учнів відповідальності за себе, добробут нашої держави. Наскрізне виховання, яке ґрунтується на загальнолюдських цінностях, формуванні ставлення і судження, слугуватиме базою для щасливого особистого життя майбутніх випускників та успішної взаємодії їх із суспільством. Важливо будувати виховний простір на принципах дитиноцентризму. Філософію дитиноцентризму та бачення змін у системі освіти відповідно до загальнолюдських цінностей окреслив у своїх працях В. Г. Кремень, що стало значним внеском у розбудову Нової української школи (далі – НУШ).

Метою статті є висвітлення аспектів реалізації експериментальної роботи з апробації виховної програми «НУШ у поступі до цінностей». **Завдання:**

1. Проаналізувати проблему ціннісного виховання в умовах реформування освіти.

2. Висвітлити етапи апробації виховної програми «НУШ у поступі до цінностей» на базі шкіл Миколаївської області.

3. Дослідити результати експериментальної роботи щодо ціннісного виховання учнів / учениць у закладі загальної середньої освіти.

Аналіз наукових досліджень і пу-

блікацій.

На сучасному етапі постало питання ціннісного виховання дітей та молоді, його духовного потенціалу, утвердження загальнолюдської моралі.

Ціннісне виховання є важливим складником розвитку суспільства, адже воно допомагає формувати світогляд, який у майбутньому сприятиме становленню демократичної гармонійної держави.

Виховання цінностей у дітей та молоді було предметом вивчення науковців та практиків різних часів. Основи ціннісного виховання в Україні заклали такі видатні педагоги, як К. Д. Ушинський, В. О. Сухомлинський.

Взірцем людської досконалості К. Д. Ушинський уважав виховний ідеал. Основними цінностями виховного ідеалу українців є патріотизм, відвага, безстрашність, а саме виховання з часів Київської Русі завжди базувалося на гуманних засадах. «У теорії виховання проблема виховного ідеалу є надзвичайно важливою. Дитячу душу необхідно запалити іскорками любові до добра. Незалежній Україні потрібне мудре молоде покоління, котре буде любити свій народ, державу і дбати про її розквіт та повагу в усьому цивілізованому світі» (Ушинський К. Д., 1983, с. 47–48). Видатний педагог завжди підкреслював важливість виховання в дітей цінностей, що вказує на необхідність систематичного та цілеспрямованого формування любові до свого народу, добра, патріотизму.

Продовжуючи розвивати ідеї своїх попередників, В. О. Сухомлинський наголошував, що «шлях від морального поняття до морального переконання проходить через єдність моральної звички й моральної свідомості. Надалі йде тривалий складний процес формування особистих моральних переконань» (Сухомлинський В. О., 1970, с. 290). Учений був переконаний, що головною метою виховання є розвиток та прищеплення таких цінностей, як: любов, повага, відповідальність тощо. У своїх пра-

цях він дотримувався тієї ідеї, що освіта має бути орієнтована на потреби й інтереси дитини, а між учнями та вчителями завжди має бути створена атмосфера довіри й взаєморозуміння.

Видатні педагоги зробили вагомий внесок у розвиток теорії та практики виховання цінностей у дітей. Їхнє вчення надало певний вектор розвитку в українській теорії виховання. Проблему формування цінностей, ціннісних орієнтацій та їх місце в розвитку та становленні особистості на сучасному етапі досліджено у працях І. Д. Беха, О. І. Вишневського, А. Гжегорчика та ін.

У монографії «Особистість на шляху до духовних цінностей» академік І. Д. Бех визначив патріотично-громадянську складову духовності особистості (Бех І. Д., 2018, с. 176). Важливим є створення умов для розвитку компетентної особистості, готової до подолання труднощів, виявлення громадянської позиції, патріотичних почуттів на основі духовно-моральних цінностей.

Система класифікації цінностей – це систематизований підхід до розуміння того, що люди певного суспільства вважають найбільш важливим і цінним у своєму житті. Відомі кілька різних систем цінностей, проте на сьогодні немає єдиної системи класифікації. Чимало вчених та практиків педагогіки висвітлюють у своїх працях системно-ціннісний підхід. Серед усіх, хто працює в цій площині, найприйнятнішими, на наш погляд, є підходи, що описали О. І. Вишневський та А. Гжегорчик.

На системно-ціннісний підхід до змісту виховання орієнтує О. І. Вишневський та звертає увагу на вивчення тих сфер, які сприяють адаптації дітей у процесі життєдіяльності та засвоєнню таких цінностей, які забезпечать гармонію людського спілкування, що послідовно додає людину, родину, громаду, державу, все людство, природу (Вишневський О., 2006, с. 123).

Спробу змістовного опису світу цін-

ностей робить А. Гжегорчик. Автор здійснює методологічні розрізнення опису, оцінки та норм і вимог у процесі виховання. Класифікацію цінностей пропонує здійснювати за принципом розподілу на вітальні цінності та цінності духовні. У процесі дослідження ціннісної проблематики формулює низку «ситуативних правил морально-етичної (доброї) поведінки» (Гжегорчик А., 2017, с. 115–152).

У сучасних умовах соціокультурних викликів, реформування системи освіти, військової агресії та загрози цілісності України особливої актуальності набуває аксіологічний підхід в освіті, створення ціннісного середовища в закладах загальної середньої освіти для побудови наскрізного виховного процесу. Виховання цінностей є важливим процесом для формування морально-етичної культури в суспільстві та сприяє створенню гармонійного, вільного, демократичного середовища.

Аксіологічний підхід у системі освіти окреслювали у своїх працях вітчизняні вчені. Особливості аксіологічних засад реформи української освіти висвітлила Г. Ю. Суріна, наголошуючи на розумінні відповідальності та усвідомленому виборі цінностей у процесі становлення особистості (Суріна Г. Ю., 2018, с. 135).

Не менш важливою в системі виховання є проблематика особистості вихователя, який прищеплює дітям морально-етичні цінності. Ролі педагога в ціннісному вихованні молодого покоління приділяє увагу Н. В. Клименюк, адже педагогічна робота вимагає від учителя справжнього покликання і невідомих почуттів, а успіх виховного процесу залежить від уміння налагоджувати взаємини з дітьми і батьками, бути справедливим і послідовним, добре володіти самовладанням, та на першому місці завжди залишається любов до дитини й відданість своїй справі (Клименюк Н. В., 2021, с. 26–27).

Формулу вчителя нового типу з розвинутим духовним інтелектом вибудував

доктор педагогічних наук В. І. Шуляр у монографії «Ціннісно-етична парадигма в системі літературної освіти Нової української школи». Автор порушує проблемне питання докорінної зміни місії, ролі, функції Вчителя Школи нового покоління, акцентуючи на достатньо розвиненому загальному (IQ), емоційному (EQ) та цифровому інтелекті (DQ) у сукупності з духовним (SQ). Саме такий компетентний учитель, на думку вченого, може забезпечити рух на шляху до створення нової української екосистеми освіти – НООСВІТИ! (Шуляр В. І., 2022, с. 39–40).

Виклад основного матеріалу.

Вагомим внеском для визначення змісту виховання в сучасних умовах є програма «НУШ у поступі до цінностей», яку розробив авторський колектив Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України під керівництвом І. Д. Беха (далі – Програма). Програма створена на основі компетентнісного виховання з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей учнів / учениць, зважаючи на регіональні особливості функціонування закладів освіти, інших соціальних викликів. Засадами сучасного виховання визначено гуманізм, дитиноцентризм, холізм, патріотизм, повагу, рівність, діалогічність, проєктування цілісного виховного простору, соціально-педагогічну солідарність. У програмі «НУШ у поступі до цінностей» сформульовано принципи виховання духовно-моральних цінностей (Бех І. Д., 2018, с. 18). Учений виділяє такі принципи: гуманістичний (визнання людини найвищою цінністю); альтруїстичний принцип (безкорислива любов і турбота про інших); принцип неперервності процесу виховання; принцип цілісності (об'єднання зусиль усіх суб'єктів виховання); принцип наступності (передача з покоління в покоління досвіду формування гуманістичних цінностей); принцип культуровідповідності (формування цінностей відповідно до культурних умов суспільства); принцип

природовідповідності (урахування індивідуальних особливостей дитини, темпераменту, нахилів, вікових особливостей, соціального оточення); принцип педагогічної компетентності (доцільне використання педагогічних прийомів, форм, методів); принцип стимулювання (віра в сили і здібності дитини, заохочення); принцип життєвої творчості (становлення дитини як відповідального творця свого життя, здатного приймати рішення); принцип оздоровчої спрямованості (формування здоров'язберезувальних компетентностей); принцип соціально-педагогічного партнерства (співпраця з різними соціальними інститутами, підтримка вразливих категорій, міжсекторальна взаємодія).

У Програмі визначені базові духовно-моральні цінності – любов, повага, справедливість, гідність, відповідальність, совість, свобода, толерантність, рівноправ'я, ініціативність.

Для затвердження Програми Міністерством освіти і науки України започатковано експеримент всеукраїнського рівня з апробації програми «НУШ у поступі до цінностей» на базі закладів загальної середньої освіти дев'яти областей України (Донецька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська) протягом 2018–2022 року (далі – Експеримент).

Реалізацію Експерименту в Миколаївській області організовано на базі п'яти пілотних закладів освіти: Миколаївська гімназія № 6 Миколаївської міської ради, Новоодеський лицей № 4 Новоодеської міської ради, Мішково-Погорілівський лицей Мішково-Погорілівської сільської територіальної громади Миколаївського району, Миколаївська гімназія № 31 Миколаївської міської ради, Южноукраїнський лицей № 5 Южноукраїнської міської ради (Фото 1 Круглий стіл учасників експерименту шкіл Миколаївщини з автором Програми І. Д. Бехом).

*Фото 1 Круглий стіл учасників експерименту шкіл
Миколаївщини з автором програми І. Д. Бехом*

Метою експериментального дослідження стало теоретичне обґрунтування та практична апробація умов реалізації Програми в закладах загальної середньої освіти Миколаївської області.

Завдання дослідження полягало:

- у визначенні шляхів і створенні умов для опанування педагогічними працівниками компетентностей, необхідних для обраної моделі реалізації Програми;
- в розробленні й апробуванні методик ціннісного виховання з урахуванням засад Програми;
- в удосконаленні методики моніторингових досліджень для створення виховного середовища під час реалізації Програми;
- у підвищенні авторитету педагога, який передає вихованням відповідні цінності й компетентності активного суб'єкта освітнього процесу.

Організаційний та методичний супровід Експерименту забезпечував Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.

Науково-педагогічні принципи Експерименту узгоджуються із загальними педагогічними принципами гуманізації, демократизації, інноваційності, наступності,

цілісності, системності й неперервності, інтеграції науки та практики.

Реалізація експериментальної діяльності запланована в чотири етапи:

I – організаційно-підготовчий (грудень 2018 р. – грудень 2019 р.);

II – діагностично-концептуальний (січень – грудень 2020 року);

III – формувальний (січень 2021 року – березень 2022 року);

IV – узагальнювальний (квітень – грудень 2022 року).

На I етапі Експерименту діяльність Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти спрямовано на відбір та організацію експериментальної бази дослідження і підготовку педагогів-експериментаторів до участі в дослідно-експериментальній роботі. Для цього започатковано роботу обласної творчої групи, розроблено алгоритм дій педколективів шкіл – учасників Експерименту.

Члени робочої групи обговорили шляхи реалізації Експерименту, вивчили методику визначення ціннісних показників розвитку особистості учнів / учениць, обмінялися досвідом із використання окремих методик та організації виховних заходів.

Із січня 2020 року розпочато II – діагностично-концептуальний етап, який спрямовано на підготовку педагогів до

організації моніторингового дослідження, добирання діагностичного інструментарію та розроблення виховних моделей експериментальних закладів освіти щодо реалізації Програми. З цією метою започатковано роботу творчих груп педагогів-експериментаторів. Кожна група працювала над проєктуванням, обґрунтуванням і впровадженням виховних моделей у контексті програми «НУШ у поступі до цінностей».

Зокрема творча група педагогів Новоодеського ліцею № 4 Новоодеської міської ради розробила «Матрицю особистості дитини» для спостереження за характером змін базових цінностей. Педагогічний колектив разом із учнями організували браун-бег для батьків, провели маркерні декади за цінностями, що завершувалися випуском колективного відео, презентацією, коміком, скрапбукінгом тощо. Традиційне свято вручення відзнак «Золоте зерно» поповнилось новими номінаціями: «Золота душа», «Творча особистість», «Клас року», «Краща волонтерська акція», «Знай наших».

Творча група Миколаївської гімназії № 31 Миколаївської міської ради здійснила діагностику школярів: «Вивчення совісності», «Соціальна сміливість», «Ціннісні орієнтації (Мілтон Рокич) – термінальні, інструментальні цінності». За результатами встановлено, що найвища цінність дитячого колективу – це відчуття фізичного та духовного здоров'я, а нижчий рівень відведено розвагам. Учнівські колективи активно впроваджували мініпроєкти, що сприяли підвищенню активності, формуванню критичного та креативного мислення здобувачів освіти.

У Миколаївській гімназії № 6 Миколаївської міської ради організовано анкетування учнів «Мої цінності сьогодні». Найбільш значущі цінності – любов, свобода, справедливість. Потребували корекції такі цінності, як повага до інших, толерантність. Завдяки цьому були заплановані проєкти для комплексного відпрацювання всіх цінностей. Цікавим був досвід організації персональних виставок митців школи, хепенінгів, пізнавальних ігор, форум-фестивалів, ярмарків. Така система організації

виховної роботи дала змогу об'єднати весь учнівський колектив в одну родину.

Пріоритетним завданням Мішково-Погорілівського ліцею Мішково-Погорілівської сільської територіальної громади Миколаївського району стало впровадження у виховну роботу компетентісного підходу: проведено цикл методичних практикумів для класних керівників, під час яких педагоги вчилися використовувати окремі соціально-педагогічні технології з метою реалізації проблемної теми школи: «Створення єдиного освітнього простору для розвитку інноваційного потенціалу особистості». У закладі започатковано місячники «Від культури особистості до культури нації», «Моя родина – історії краплина», «Let's do it, Ukraine». Відстеження результатів розробленої моделі виховної роботи заплановано через проведення дослідження ефективності застосовуваних педагогічних засобів задля розвитку дітей. Із цією метою творча група працює над добиранням інструментарію для організації дослідження.

Участь Миколаївщини в Експерименті сприяла активізації виховної діяльності в закладах освіти міста Миколаєва. Творча група освітян на базі Центру професійного розвитку педагогічних працівників Миколаївської міської ради розробила проєкт «Десять цінностей сьогодні», який став складовою Експерименту. Завдання міського проєкту відповідають основним завданням реалізації Програми. Результати роботи шкіл було висвітлено на сайтах закладів загальної середньої освіти міста Миколаєва.

Творчі групи шкіл – учасників Експерименту систематизували інструментарій для організації процедури оцінювання результатів апробування Програми в закладах освіти області. До нього ввійшли такі методики: «Вивчення совісності», «Виявлення установок, спрямованих на альтруїзм / егоїзм», «Визначення емоційності», «Чи любите ви себе?», «Соціальна сміливість» (Бех І. Д., 2015, с. 440–457).

Досвід педагогів Миколаївщини з реалізації Експерименту репрезентовано на

II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Особистість на шляху до духовності: теорія, практика, пошук» у місті Рівному (2020 р.).

Представники області взяли участь у роботі тематичної дискусійної платформи спільно з провідними науковцями, учасниками Експерименту з різних областей України, презентували досвід упровадження Програми в експериментальних школах Миколаївщини. Варто зазначити, що освітяни Новоодеського ліцею № 4 Новоодеської міської ради та Миколаївської гімназії № 31 Миколаївської міської ради представили ґрунтовні дослідження, що зацікавили розробників Програми.

III (формувальний) етап полягав у корекції методичного та управлінського забезпечення реалізації Експерименту, в аналітичних висновках педагогів закладів освіти – учасників Експерименту щодо ефективності виховних моделей відповідно до програми «НУШ у поступі до цінностей», урізноманітненні форм ціннісного виховання учнівської молоді на основі компетентнісного підходу.

Для надання науково-методичної підтримки закладам освіти навчально-методична лабораторія акмеології Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти в січні 2021 року

провела засідання обласної творчої групи, на якому:

- проаналізовано досвід роботи;
- обговорено й ухвалено рекомендації щодо науково-методичного забезпечення виховання духовних цінностей в умовах НУШ;
- проведено консультації для заступників директорів з виховної роботи в пілотних закладах освіти області.

Досвід виховної роботи шкіл – учасників Експерименту репрезентовано на III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Особистість на шляху до духовних цінностей: інноваційна практика, набутий досвід» (2021 р.).

До реалізації Програми на регіональному рівні долучилась обласна динамічна група заступників директорів з виховної роботи, результатом роботи якої стала розроблена комплексна програма розвитку цілісної особистості, зорієнтованої на ціннісне виховання «Покоління успішних». Автори зазначеної Програми систематизували формування в учнів ціннісних орієнтацій за віковими категоріями, зокрема сім груп цінностей, та запропонували форми організації виховної діяльності, що представлені на схемі (Рис.1).

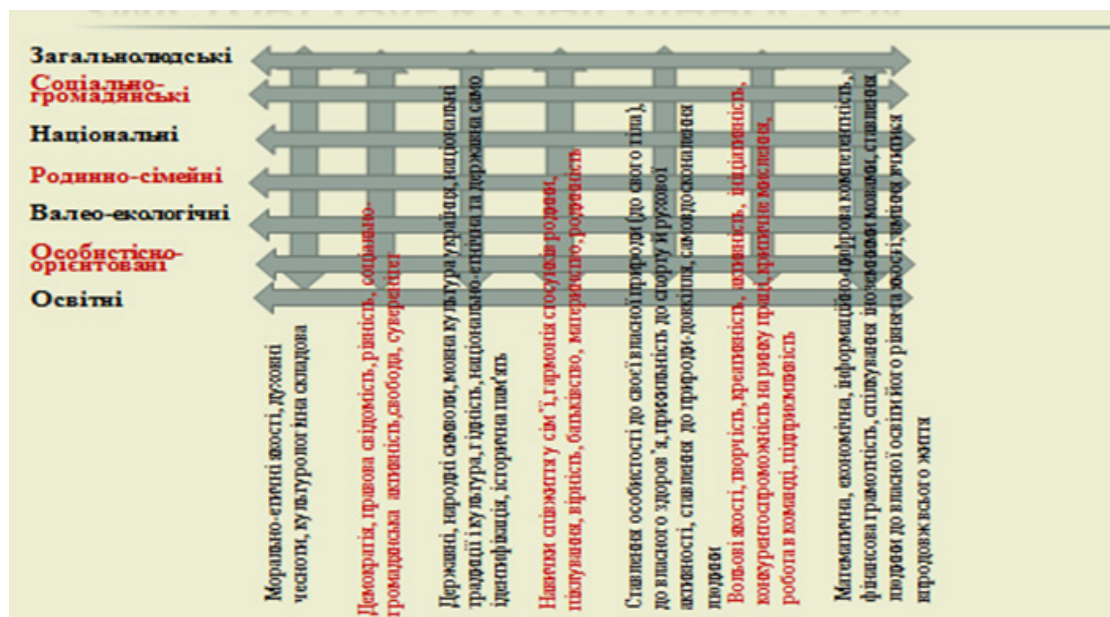

Рис.1 Схема програми «Покоління успішних»

Джерело: складено самостійно

Продовжуючи роботу над Експериментом, педагогічні колективи здійснили ґрунтовний аналіз виховної роботи щодо ефективності виховних моделей, корекцію методичного й управлінського забезпечення апробації Програми.

Освітняні Новоодеського ліцею № 4 Новоодеської міської ради організували методичну роботу (семінари, майстер-класи, обмін досвідом, педагогічні ради), роботу з батьками (тематичні повідомлення на батьківських зборах, на фейсбук-сторінці закладу, онлайн-сторінках класів, браунбеги для батьків, спільні заходи тощо), виховні активності з дітьми (години спілкування, тренінги, тематичні проєкти, суспільно-громадянські акції тощо). Батьків залучено до впровадження ідей Програми як повноправних партнерів, розроблено домовленості про план дій у тій чи іншій ситуації.

Колектив Мішково-Погорілівського ліцею Мішково-Погорілівської сільської територіальної громади в рамках Експерименту застосовував розвивальні ігри, соціальні та дослідницькі проєкти, експерименти, віртуальні екскурсії, групові завдання, мнемотехніку, раптівки, екобуми, відеопривітання, відеорелізи, що сприяють соціалізації учнів / учениць, успішному опануванню суспільним досвідом. Здійснено моніторинг дослідження потенціалу сімейного виховання за допомогою діагностичної методики «Родинне виховання». З'ясовано особливості відносин батьків і дітей, задоволення їхніх потреб, рівня й адекватності вимог. Результати досліджень сприяли підвищенню рівня педагогічної культури батьків, їхньому залученню до освітнього процесу, виробленню єдиного виховного впливу для побудови індивідуальної освітньої траєкторії дитини.

Педагоги Южноукраїнського ліцею № 5 Южноукраїнської міської ради визначили чіткі пріоритети у вихованні особистості дитини зі сформованими компетентностями, що допоможуть випускникові реалізуватися в житті як високоморальній, професійно успішній, здоровій і щасли-

вій Людині. Провідна ідея системи виховної роботи закладу – розкрити, захопити і спрямувати кожную особистість на цікавий, змістовний і корисний шлях самовдосконалення, сформувати поняття про сенс життя та феномен акме – вершину в розвитку особистості. Це потребує вибудовування відносин між усіма учасниками освітнього процесу на принципах взаємоповаги та діалогічності. Для цього складено угоду співпраці між учнівською громадою, батьківською спільнотою й учительством.

У ліцеї два рази на рік у рамках місячника майстерності класного керівника у 1(5)–7(11)-х класах проводили години спілкування, демонструючи інноваційні форми роботи з учнями, із подальшим обговоренням родинок досвіду виховної роботи. Освітній заклад активно впроваджує такі форми виховної роботи, як: тематичні вечори, зустрічі з людьми різних професій, учнівські проєкти.

У Миколаївській гімназії № 31 Миколаївської міської ради в рамках Експерименту до виховної системи школи були введені нові структурні елементи: «Медіалабораторія», «Кваліметрична лабораторія», «СЕЕН лабораторія». Створені нові канали комунікації для лідерів учнівського самоврядування школи «Магістрат 31» (Google Classroom), групи в різних месенджерах, в умовах карантину відповідно до адвент-календаря проведені онлайн-заходи, відкрито фотозони, відпрацьовували екозвички тощо. До роботи активно долучався шкільний психолог.

Педагоги Миколаївської гімназії № 6 Миколаївської міської ради комплексно створюють виховний простір для розвитку особистості дитини через виховні й освітні заходи, орієнтуючись у роботі з учнівськими колективами на такі вектори, як сучасність, пізнавальність, інтерактивність, творчий пошук. Популярними в школі стали заходи, спрямовані на різновікову взаємодію: День обіймів, волонтерський рух, які регулюють Шкільна рада, учнівський актив школи; дні толерантності – учні старшої та середньої школи го-

тують завдання для квестів і допомагають молодшим школярам; тематичні проєкти до Дня Гідності з різними формами роботи: фотоколажі, есе, тренінги, дискусії, випуск стіннівок, «календарні» свята школи, флешмоби, хепенінги, ярмарки. Улюбленими заходами в школі є: «День домашніх тварин», «День тонких млинців», «День вишиванок», «День власного імені», тренінги «Моя кар'єра буде успішною». Дитяча ініціатива поволі стає однією з рушійних сил планування виховної роботи.

Із метою реалізації IV (узагальню-

вального) етапу Експерименту навчально-методична лабораторія акмеології МОШПО здійснювала супровід Експерименту для систематизації досліджень та аналітичних висновків щодо ефективності виховних моделей, підбиття підсумків і поширення інформації серед закладів загальної середньої освіти Миколаївської області.

Для цього узагальнено роботу міського освітньо-просвітницького проєкту «Десять цінностей сьогодення», створено відеодобірку учнівських медіатекстів, орієнтованих на цінності (Таблиця 1):

Таблиця 1. Інтернет-ресурси з відеодобіркою учнівських медіатекстів «Десять цінностей сьогодення»

Цінності	Покликання на медіатекст	QR-код
Любов	https://youtu.be/7LwAsmoq5eY	
Повага до інших	https://www.youtube.com/watch?v=d8mC01Lbank	
Толерантність	https://www.youtube.com/watch?v=gaAg_fjWchk&t=3s	
Совість і відповідальність	https://youtu.be/J-lir45Cs0I	
Відповідальність	https://youtu.be/nw5u9JLZG7s	

Свобода	https://www.youtube.com/watch?v=p9uEOfr4dk8	
Рівноправ'я	https://youtu.be/pc3IE75X1fk	
Ініціативність	https://youtu.be/qn3m_bzHLh0	
Гідність	https://youtu.be/FaXCDN3oRfg	
Справедливість	https://youtu.be/d326q6VvDS0	

Джерело: складено самостійно

Наразі Центр професійного розвитку педагогічних працівників Миколаївської міської ради готує електронну книгу «Цінності нашого життя», що містить цитати, вислови, слогани, афоризми і дитячі малюнки про цінності. Цю книгу зможуть використовувати педагоги, готуючись до уроків, заходів, а цитати стануть епіграфом чи висловом дня, проєкту, заходу тощо.

Для узагальнення результатів Експерименту, учасниками якого були учні / учениці 6–9 класів, застосували моніторингові дослідження пілотних закладів освіти,

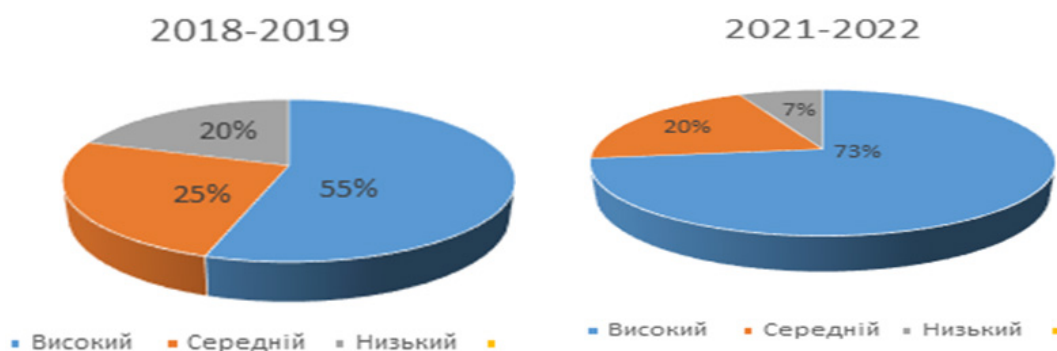
зокрема діагностичні методики вивчення особистих якостей здобувачів освіти: «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич), «Методика вивчення совісності», «Емоційна емпатія», «Соціальна сміливість» тощо. Результати обстеження дозволили констатувати наявність позитивних змін та динаміку росту показників підвищення моральної спрямованості учнів.

Пропонуємо розглянути діаграму вивчення рівня емоційної емпатії учнів / учениць 6-х класів на початку експерименту (2018/2019 н.р.) та в період завершення

експериментальної роботи вже з дев'яти-класниками (2021/2022 н.р.). Контроль що-

річних змін за певними показниками розміщено за покликанням: <http://surl.li/gcdhe>.

Методика «Емоційна емпатія»

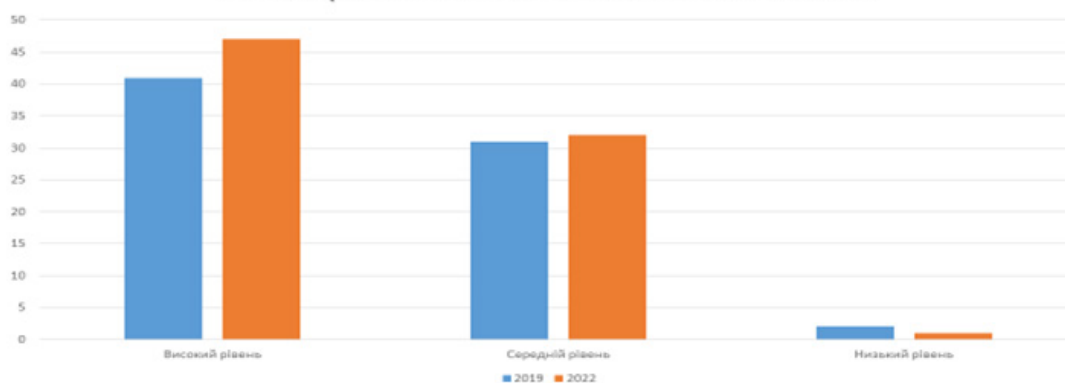
Джерело: складено самостійно

Аналіз даних дав можливість достатньо повно окреслити структуру ціннісної сфери досліджуваних категорій, зокрема термінальних цінностей – орієнтованості на цілі індивідуальних і професійних досягнень, та інструментальних цінностей – орієнтованості на формування ефективних способів професійної діяльності та сфор-

мованості бажаних психологічних якостей. Результати моніторингу за покликанням: <http://surl.li/gceju>.

Наступна діаграма представляє порівняльний аналіз вивчення рівня соціальної сміливості. Бачимо, що показники вихідної діагностики збільшилися (високий рівень на 14 %, середній – на 2 %).

Соціальна сміливість

Джерело: складено самостійно

Із результатами щорічних змін за методикою вивчення совісності можна ознайомитися за покликанням: <http://surl.li/gcdke>.

Безумовно на результати досліджень вплинула повномасштабна російська агресія проти України, тож вихідною діагностикою було охоплено меншу кількість дітей через евакуацію. Зважаючи на те, що на етапі апробації Програми результа-

ти моніторингу демонструють позитивну динаміку, уважаємо доцільним розвивати ідеї Програми в Новій українській школі, створюючи «освітньо-культурологічний ноопростір» (Шуляр В. І., 2022, с. 154). Активна участь закладів освіти в Експерименті довела, що і педагоги, і діти Миколаївщини готові до реалізації програми «НУШ у поступі до цінностей».

Висновки. Отже, експериментальна

робота сприяла моделюванню наскрізного виховного процесу в закладах освіти Миколаївщини для потреб Нової української школи.

1. Досліджено проблему ціннісного виховання в умовах реформування освіти, що сприяло зміні підходів до сутності процесу виховання на сучасному етапі та трансформації виховної роботи в системний наскрізний процес.

2. Висвітлено етапи апробації виховної програми «НУШ у поступі до цінностей» на базі шкіл Миколаївської області. Доведено, що різноманітність форм і методів, серед яких: мініпроекти, тренінги, віртуальні екскурсії, відеореєстри, браунбегі, волонтерські заходи тощо, позитивно вплинула на результати проведеного дослідження. Аналіз поетапної експерименталь-

ної роботи засвідчив, що в кожній школі можливо побудувати систему цінностей на основі програмних документів, ключових компетентностей та спільного розвитку ціннісного потенціалу, створюючи освітньо-культурний ноопростір.

3. Проаналізовано результати експериментальної роботи щодо ціннісного виховання учнів / учениць у закладах загальної середньої освіти через діагностичні методики вивчення особистості, що підтвердили підвищення рівня ціннісних показників учасників експерименту.

Перспективи досліджень убачаємо у вивченні умов розвитку духовного інтелекту педагогів та підвищенні їхнього методичного рівня для формування системи цінностей учнівської молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості / І. Д. Бех // Том 2. – Чернівці : Букрек, 2015 – 640 с.
2. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія / І. Д. Бех. – Київ – Чернівці : «Букрек», 2018. – 296 с.
3. Бех І. Д. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей / І. Д. Бех. – Київ, 2018. – 40 с.
4. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки / О. Вишневський. – Дрогобич : Коло, 2006. – 326 с.
5. Гжегорчик А. Спроба змістового опису світу цінностей та її етичні наслідки / А. Гжегорчик // Філософія освіти. – 2017. – № 2. – С. 115–152. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhilEdu_2017_2_9.
6. Клименюк Н. В. Мобільність як важливий чинник професійної адаптації молодого педагога / Н. В. Клименюк // Вересень. – 2021. – № 2 (89). – С. 26–34. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.2.2021.03>
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988-р. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>
8. Суріна Г. Ю. Особливості аксіологічних засад реформи української освіти / Г. Ю. Суріна // Scientific Journal «Virtus» № 25, 2018. – 132–136 с.
9. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський. – К., 1970. – 289 с.
10. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні / К. Д. Ушинський // Вибрані педагогічні твори: В 2-х т. – К. : Рад. школа, 1983. – Т. 1. – С. 43–103.
11. Шуляр В. І. Ціннісно-етична парадигма в системі літературної освіти Нової української школи (теоретико-методична візія). І частина : практико-орієнтована монографія / В. І. Шуляр. – Миколаїв : ОППО, 2022. – 198 с.

**VALUABLE EDUCATION IN THE CONDITIONS
OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL
(based on materials of experimental work)**

Vitkovska Olena,

*Head of the educational and methodological
laboratory of Acmeology
Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute
4-a Admiralska street, 54001, Mykolaiv, Ukraine
olena.vitkovska@moippo.mk.ua*

The article sheds light on the importance of creating a nurturing and supportive environment within general secondary education institutions in order to develop an end-to-end educational process in the context of the New Ukrainian School. The article highlights key aspects of the new philosophy of education, including the creation of conditions that facilitate the development and socio-pedagogical support of the child's personality during their schooling.

One of the main focuses of the article is on the new paradigm of upbringing and designing a holistic educational space in educational institutions. This requires a comprehensive approach to the child's life, including the development of their communicative abilities, the accumulation of experience, and the strengthening of their motivational sphere. The article also emphasizes the importance of education in spiritual and moral values, and defines the main principles of such education.

In order to achieve these goals, the author proposes the development of a complex program for the development of a holistic personality, oriented towards the value education of the «Generation of Successes».

The article then presents the results of experimental work on the approval of the educational program «New Ukrainian school in progress towards values», which was conducted in five schools in the Mykolaiv region. The stages and features of the implementation of the experiment are disclosed, highlighting the process of implementation of various active learning forms and methods of interaction in the educational institutions that participated in the experiment.

The article also summarizes the work of student teams within the framework of the «Ten Values of Today» project, which aimed at realizing the basic moral values of humanity. It offers a selection of student media texts and draws conclusions on the joint construction of the value content of education based on monitoring studies.

In summary, the article proposes a model of content trajectories of values and the results of the experimental work offer valuable insights for educational institutions seeking to implement similar programs.

Keywords: *educational program; experiment; New Ukrainian school; universal human values; value education; value environment.*

REFERENCES

1. Bekh, I. D. (2018). *Prohrama «Nova ukrainska shkola» u postupi do tsinnostei* [The program «New Ukrainian school» in progress towards values]. Kyiv (ukr).
2. Bekh, I. D. (2018). *Osobystist na shliakhu do dukhovnykh tsinnostei* [Personality on the way to spiritual values]. Kyiv – Chernivtsi: «Bukrek» (ukr).
3. Bekh, I. D. (2015). *Vybrani naukovi pratsi. Vykhovannia osobystosti* [Selected scientific works. Personality education]. Tom 2. Chernivtsi: Bukrek (ukr).

4. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 14, 2016 No. 988. On the approval of the Concept of State Policy Implementation in the Reform of General Secondary Education «New Ukrainian School» for the period until 2029. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (ukr).

5. Hzhhorchuk, A. (2017). Sproba zmistovoho opysu svitu tsinnosti ta yii etychni naslidky [An attempt at a meaningful description of the world of values and its ethical consequences]. *Filosofia osvity*, 2, 115–152. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhilEdu_2017_2_9 (ukr).

6. Klymeniuk, N. V. (2021). Mobilnist yak vazhlyvyi chynnyk profesiinoi adaptatsii molodoho pedahoha [Mobility as an important factor in the professional adaptation of a young teacher]. *Veresen*, 2 (89), 26–34. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.2.2021.03> (ukr).

7. Shuliar, V. I. (2022). Tsinnisno-etychna paradyhma v systemi literaturnoi osvity Novoi ukrainskoi shkoly (teoretyko-metodychna viziia) [Value-ethical paradigm in the system of literary education of the New Ukrainian School (theoretical and methodological vision)]. I chastyna. Mykolaiv: OIPPO (ukr).

8. Sukhomlynskyi, V. O. (1970). *Narodzhennia hromadianyna* [The birth of a citizen]. K., 1970 (ukr).

9. Surina, H. Yu. (2018). Osoblyvosti aksiolohichnykh zasad reformy ukrainskoi osvity [Peculiarities of the axiological foundations of the reform of Ukrainian education]. *Scientific Journal «Virtus»*, 25, 132–136 (ukr).

10. Ushynskyi, K. D. (1983). Pro narodnist u hromadskomu vykhovanni [About nationality in public education]. *Vybrani pedahohichni tvory: V 2-kh t. T. 1*, 43–103. K.: Rad. Shkola (ukr).

11. Vyshnevskyi, O. (2006). *Teoretychni osnovy suchasnoi ukrainskoi pedahohiky* [Theoretical foundations of modern Ukrainian pedagogy]. Drohobych: Kolo (ukr).